

DU 1252 Gotické sochařství

Katedrála

Literatura k tématu:

Katedrální sochařství

- Uwe Geese, *Gotické sochařství ve Francii, Itálii, Německu*, in: Rolf Toman (ed.), *Gotika*, Praha 2007.
- Paul Wiliamson, *Gothic Sculpture 1140-1300*, New Haven – London, 1995.
- Xavier Barral i Altet, *The expansion of Gothic (1150-1280)*, in: Georges Duby – Jean Luc Daval (edd.), *Sculpture. From Antiquity to the Middle Ages*, Köln 2006, s. 345-397.

Hutní provoz

Barbara Schock-Werner, *Bauhütte und Baubetrieb der Spätgotik. Die Stellung der Bauleute. Bauhütte und Zunft*, in: Anton Legner (ed.), *Die Parler und der Schöne Stil 1350-1400* (kat. výst.), Köln 1978, Band 3, s. 55-65.

Technologie vzniku sochy

Vojtěch Volavka, *O soše. Úvod do historické technologie a teorie sochařství 1*, Praha 1959

T. Brachert – F. Kobler, *Fassung von Skulpturen*, in: *Reallexikon zur deutschen Kunstgeschichte VII*, s. 743-826.

Opat Suger a Saint Denis

- Saint Denis
- klášter v blízkosti Paříže – pohřební místo francouzských králů
- Mimořádně bohatý klášter
- Opat Suger – z prostých poměrů správcem francouzského království, oproti současně působícímu Bernardovi z Clairvaux hájil názor, že jelikož stojí opatství na nejvyšším místě v pozemské hierarchii, musí tomu odpovídat i okázalost, s níž je postaveno (převším však šlo o „nádhery“ liturgie v chrámu)
- V projektu nového opatského kostela se pod jeho vedením spojily různé prvky akvitánských a burgundských staveb, ve vnitřní výzdobě se setkáváme s předměty z Dolního Porýní a údolí řeky Maas – teze o spojení různých stavebních a uměleckých prvků demonstrující návaznost na světovou říši Karla Velikého
- Teologické zakotvení na filozofii Pseudodionýsia Areopagity (Bůh je světlo)

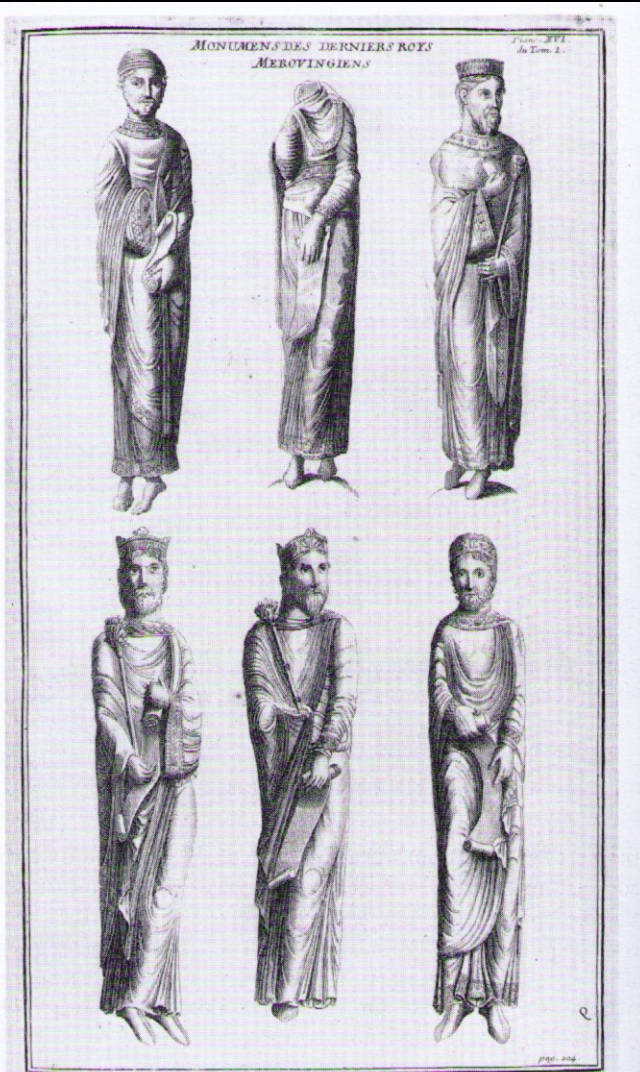
Počátky vzniku „gotické“ katedrály

1. Konsolidace poměrů a rozmach hospodářské a politické moci francouzského království
2. Rozvoj měst, obchodu (hotové peníze, lepší cesty)
3. Racionalizace stavebních postupů a technologické inovace

Opatský kostel Saint Denis západní průčelí (před r.1140) /
západní průčelí St. Etienne v Caen

Nákresy soch ze St. Denis/ portál St. Madeleine Vézelay

9. Eighteenth-century engravings of jamb figures from the north portal, west façade, abbey church of Saint-Denis; c.1135–40 (after B. de Montfaucon, *Les monumens de la monarchie française*, I, Paris, 1729, pl. 16)

St. Denis, chór s ochozem a kaplemi, dok. r. 1144

Katedrála - kdo a kde

- Katedrála – sídlo biskupa – spojena s městem
- Podle předpisů měla být vždy jen v dostatečně velké obci s vlastní správou – na území bývalé římské říše stavěny katedrály často na okrajích hustě zastavěných měst, na nově christianizovaných však tvoří středobod města.
- Stavebníkem katedrál byl biskup nebo kapitula – panovník „pouze“ finančně přispíval na stavbu (například teze o ikonografii svatovítské katedrály jako ztělesnění vládního programu Karla IV. v této situaci dostává závažné trhliny)

Stavba katedrály – financování

- Peníze
 - vlastní peníze biskupa
 - desátky
 - zbožné donace – fin. dávky z cel, pozemky (král, šlechta, měšťané)
 - peníze z pokut a z vyjmutí z církevních zákazů (například zabavení majetku odsouzeným, platy za vyvázání ze slibu zúčastnit se křížové výpravy, nebo z povinnosti postit se)
 - odpustky – možnost koupit si na různě dlouhou dobu odpuštění svých hříchů
 - uvolněná obročí
 - židovský majetek

Stavba katedrály – důvody proč stavět

- Obnova válkou nebo požárem poškozené stavby
- Memorie stavebníka
- Osobní ctižádost
- Stavba ke „cti Boží“
- Pohřebiště mocných

Memorie stavebníka

- St. Denis – opat Suger
- několikrát zobrazen v rámci stavby (okna v chóru a střední portál záp.průčelí)

Stavební huť - počátky

- Stavební huť - nikoli městský nebo státní, ale mezinárodní podnik, její členové stáli mimo struktury městské společnosti (jurisdikcí podléhali jen biskupovi)
- V římské říši - tzv. collegia fabrorum – téměř vojensky organizované útvary, jejichž součástí byl jeden či dva „aedili“ architekti. Někdy byla tato collegia součástí armádních jednotek.
- V době mezi 4 a 12. stoletím zaměstnávala stavitele církev, především kláštery, v nichž se udržovala kontinuita stavebních dovedností - ozbrojená klášterní bratrstva pro stavbu jednotlivých klášterních a farních kostelů, jejich součástí byli jak mniši, tak laici.

Stavební huť ve 12 - 16. století

- Huť - původně označení stavby, v níž pracovali i bydleli dělníci a kameníci
- Počet pracovních sil byl proměnný podle velikosti stavby a množství financí
- Po stavební sezóně (16. října na sv. Havla) zůstávali v huti především odborní kameníci – tesali jednotlivé články do zásoby
- Vstup do hutě byl umožněn jen určitému počtu odborně i mravně dostatečně způsobilých kameníků, procházejících několikaletým školením a „vandrovní“ praxí na jiných stavbách

Předlohy pro práci kameníka v huti

- Geometrie – teorie proporcí

Harmonický vztah mezi dvěma částmi stejného druhu.

Teorie proporcí součástí výuky Kvadrivia, znali ji všichni architekti

- Ve výt. Umění středověku existovaly dva praktické způsoby užívání proporcí při kresbě:
- Byzantský – rozměry odvozené od jednotlivé části, z nichž je složen celek
- Západní – základní geometrické tvary použité jako vzor, z něž vychází zobrazení

Byzantský způsob

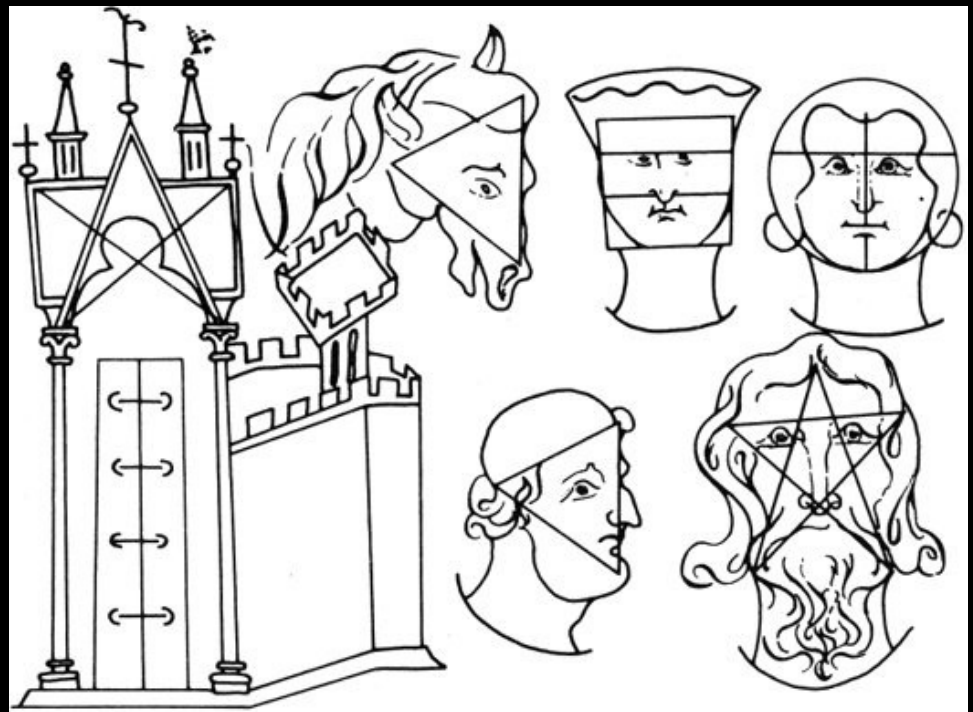
- Obličej zobrazen pomocí tří kružnic, jejichž měřítkem je délka nosu
- Pro celou postavu se jako měřítko používala délka hlavy
- Tento způsob je obdobný projektování gotické architektury, kde je vždy jedna základní míra, z níž vychází vše ostatní

Západní „gotický“ způsob

- Volné užití geometrických tvarů pro zachycení základních prostorových vztahů celku

Villard d'Honnecourt
Skicář, 2. čtvrtina 13. století

Předlohy pro práci sochaře v huti

- Náčrtky, Exempla, Patrony

Pro ranný a vrcholný středověk neexistuje jednoznačný výklad a panuje řada nejasností, jaký konkrétní význam mají zachované kresby. Jednalo se zřejmě o záznamy viděného, stejně jako vzorníky pro konkrétní práci či práci dílny.

Po roce 1400 se jejich vzhled i funkce proměňuje, stále více zachycují nikoli jednotlivé pevně strukturované postavy či ikonografické typy, ale celé scény či naopak detaily, jsou více „okamžitým záznamem“, jsou šrafovány a postupně získávají rysy autonomní kresby mistra.

Náčrtky, Exempla, Patrony

Villard d'Honnecourt, Skicář,
2.čtvrtina 13. století

Skicář, kol.1230 (Villard de Honnecourt)/
Sv. Anna Bamberk, kol. 1230

Náčrtky, Exempla, Patrony

Giovanni de Grassi, Skicář,
poč. 15. století

Předlohy pro práci sochaře v huti

- Architektův nárys do zdiva či podlahy stavby

Nárys vimperku, Clermont-Ferand, kol. r. 1300

Předlohy pro práci sochaře v huti

- Ztracená kresba
 - přední a postranní profil

Detail ze sklomalby v chóru
katedrály v Chartres, kol. 1230

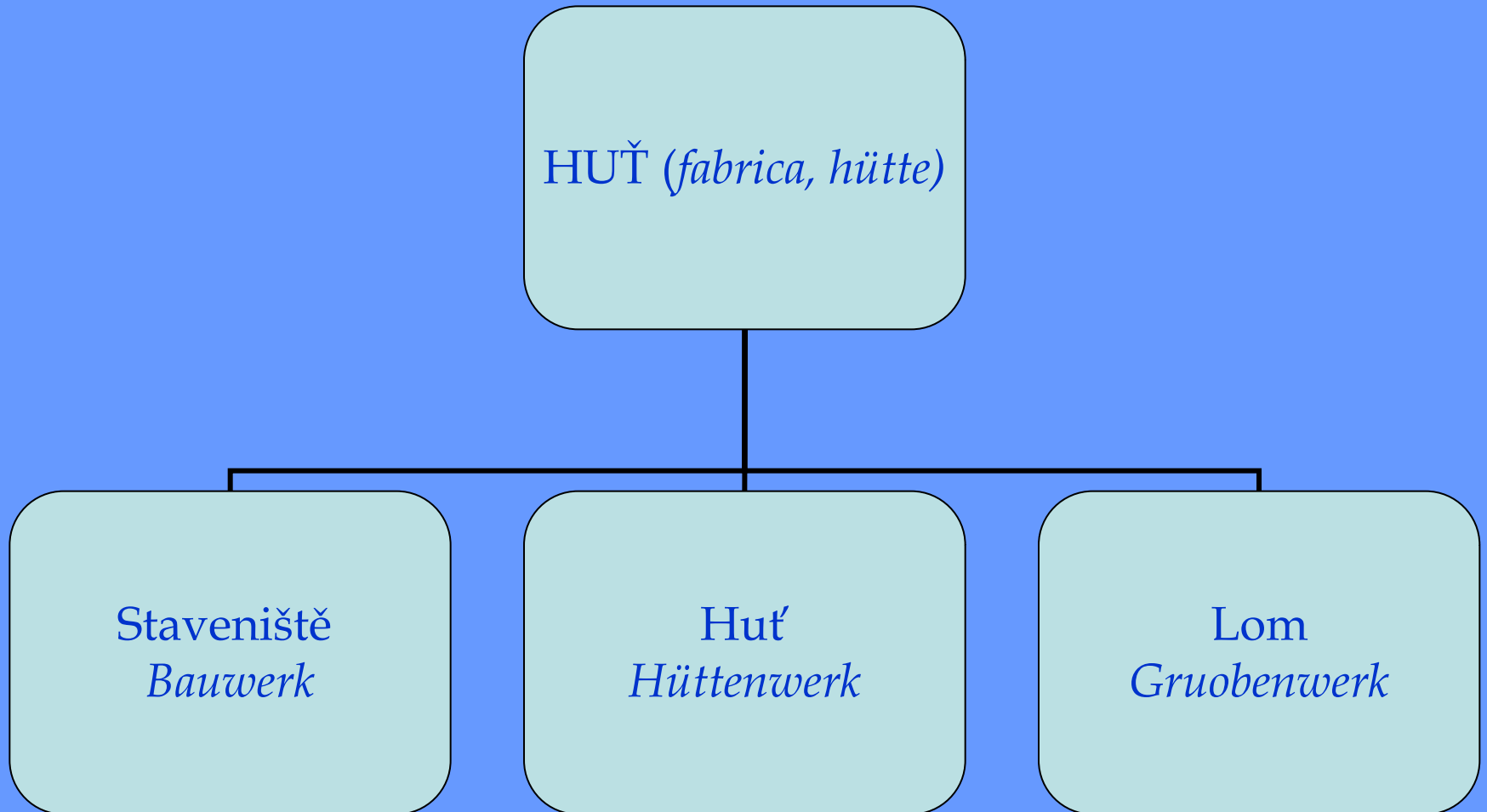
Plastické odlitky z pálené hlíny nebo sádry

Možnost jak přenést trojrozměrný tvar. Obsahuje v sobě princip varietás – obměňování a nové skládání starých vzorů. Zřejmě užíván především v období krásného slohu

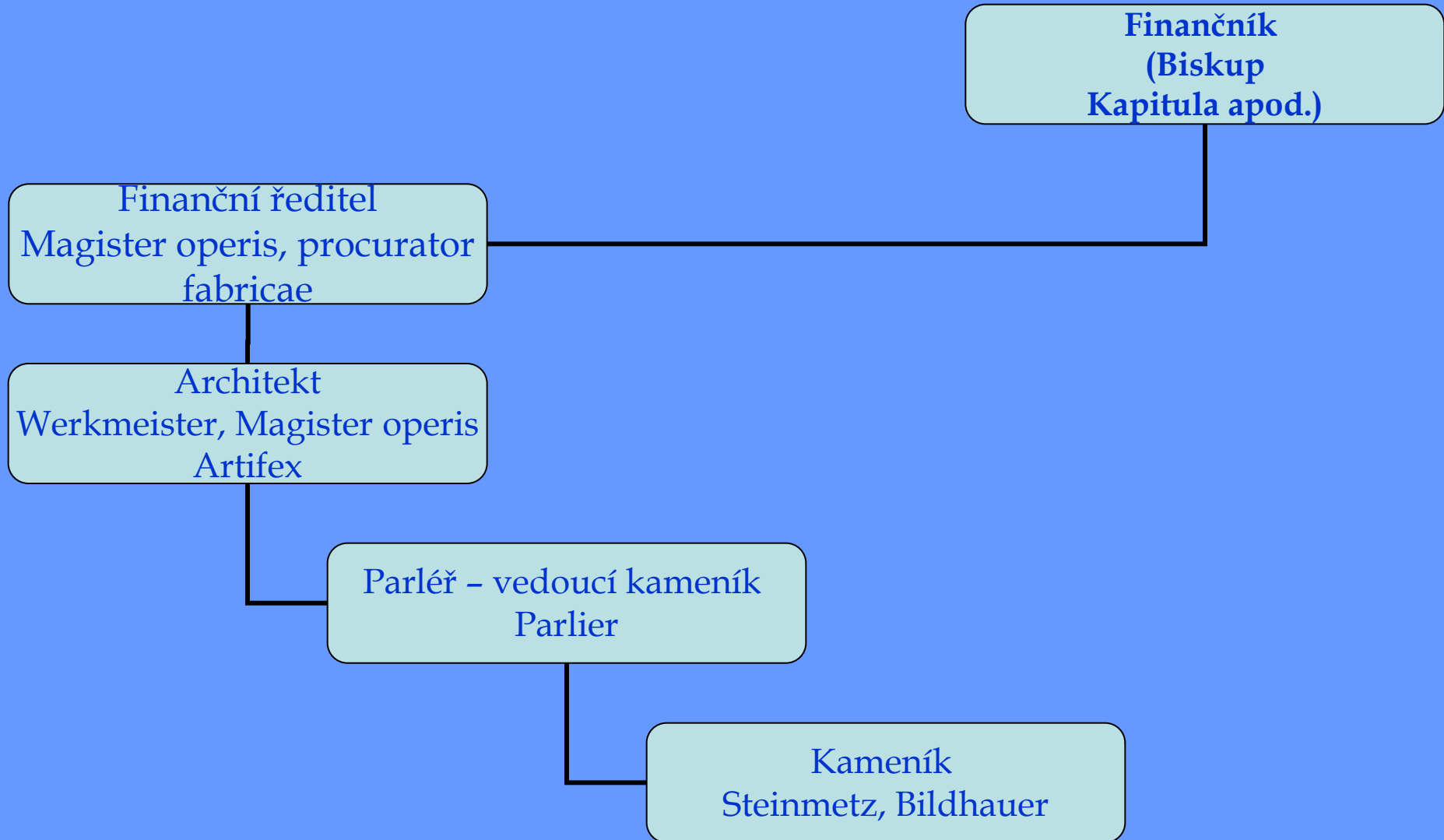
Odlitek ženské hlavy
z pálené hlíny,
Freiburg im Breisgau,
60. léta 14. století

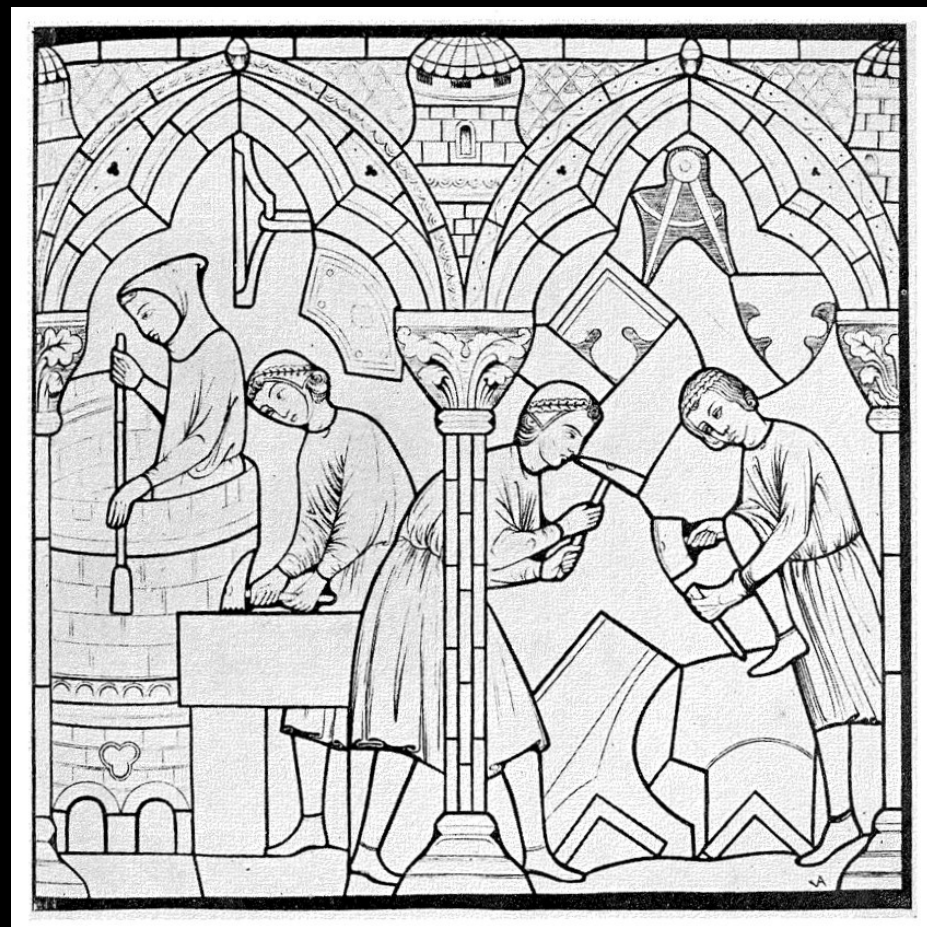
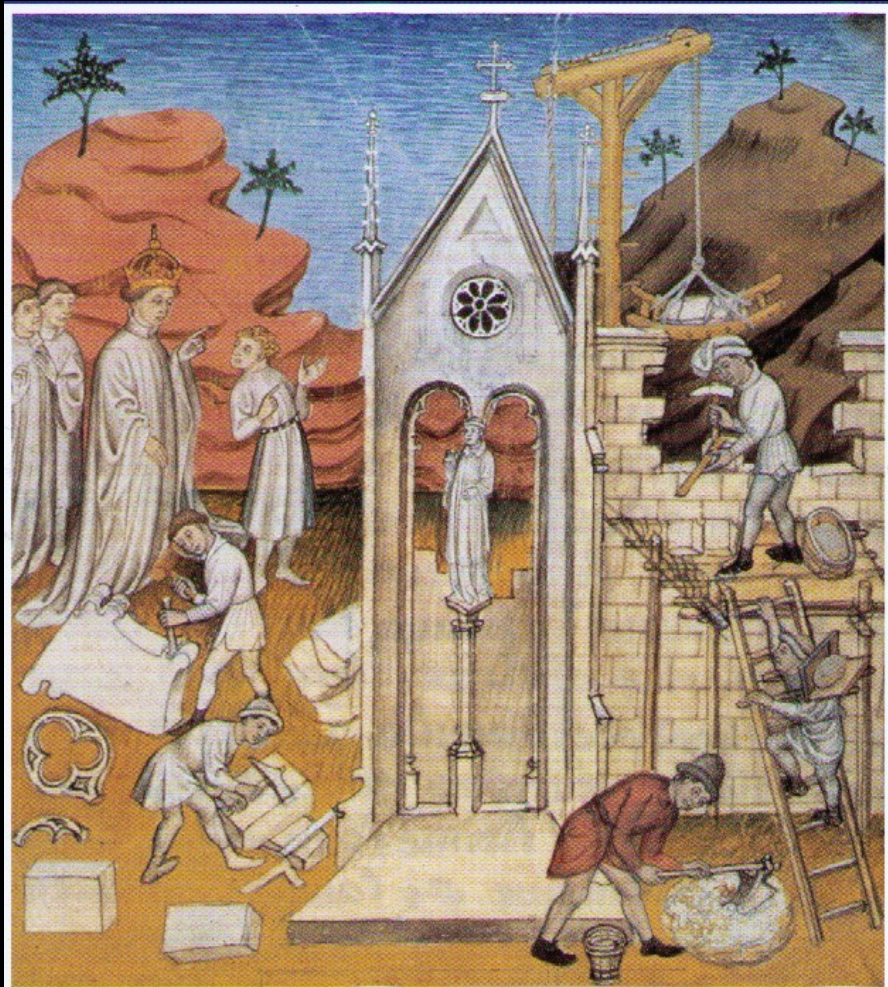
Logistické členění stavby

Architekt, Magister Fabricae, Parlier

Pracovní postup při vzniku kamenné sochy

Horniny užívané pro kamenické a sochařské práce

- Magmatické – granit (žula)
- Sedimentární – pískovec, alabastr, vápenec, opuka
- Metamorfované - mramor

Magmatické horniny – granit (žula)

Portál kostela v Měříně,
1240-1250

Usazené horniny – pískovec

- Matyáš z Arrasu – busta ve svatovítském triforiu, 3. čtvrtina 14. století

Usazené horniny - vápenec

- Socha Adama z interiéru katedrály Nottre Dame v Paříži, kolem r. 1270

Usazené horniny - opuka

- Přemysl Otakar I. a II.
náhrobky v katedrále sv. Víta,
1370-1380

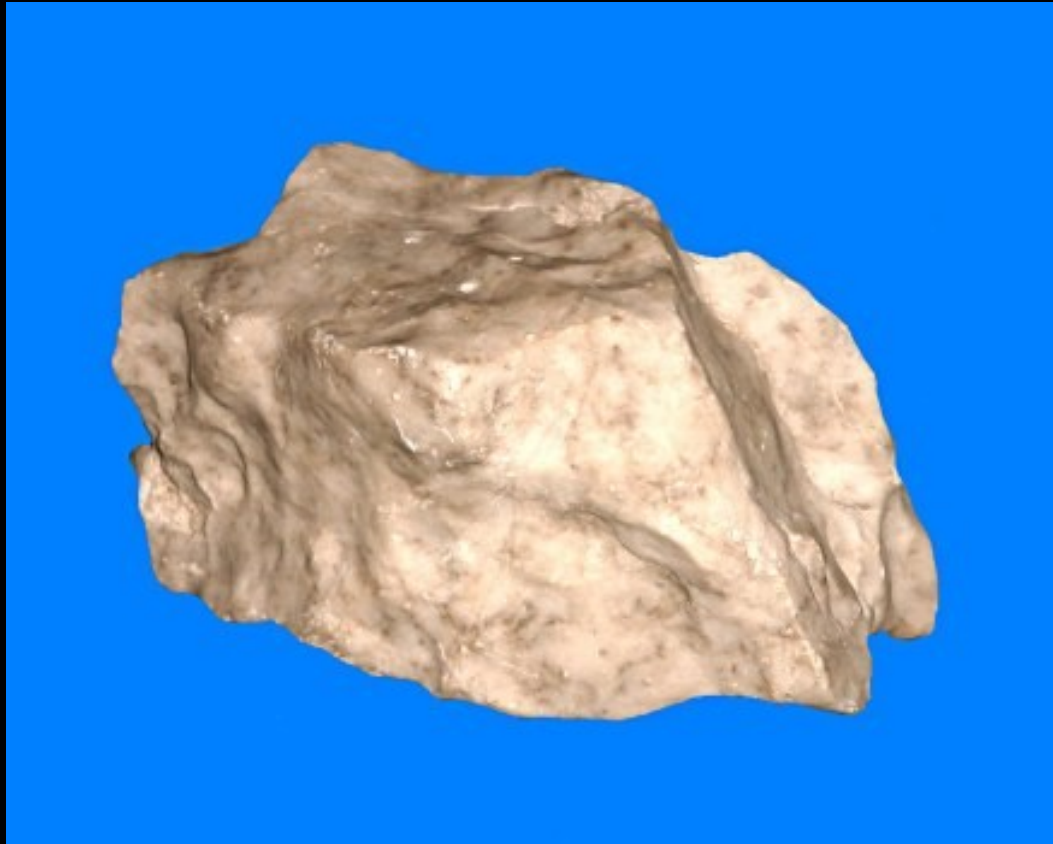

40. Dům, kůlna Ctěfark I., von oben

41. Dům, kůlna Ctěfark II., von oben

Metamorfované horniny - mramor

- Jean de Liège, sv. Jan Evangelista, Musée de Cluny, kol. 1370

Má každá socha svého mistra?

Bildhauer mit zwei Gefellen.

4. Konstanz, um 1460.

Vznikla socha v huti či byla tesána na místě?
(Nedotesaný profil archivoly, Glastonbury,
okolo roku 1189)

Polychromie

- Kamenné skulptury (exteriér)

Základní nátěr: lněný olej s pryskyřicí a dalšími přísadami, kladený za tepla

Barvy:

Bílá – olovnatá běloba, jemná křída

Modrá – azurit, Lapis Lazuli (Ultramarín)

Červená – minium (suřík), rumělka, arménský bolus

Zelená – měděná zeleň, zem zelená

Hnědá – umbra

Černá – kostní čern

Žlutá – Siena pálená (okr)

Často kombinace:

Růžová – olovnatá běloba na červeném podkladu

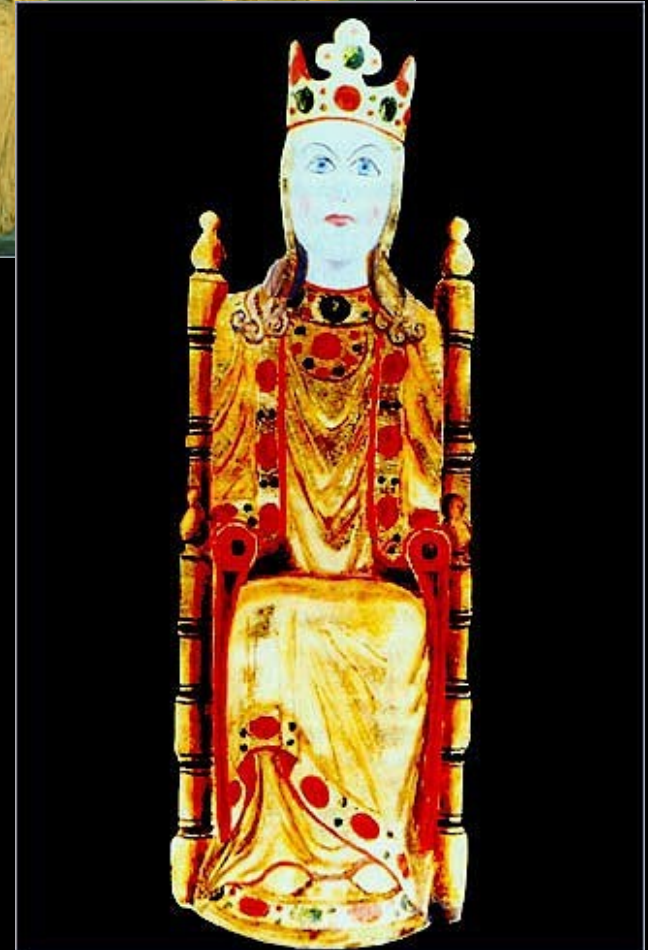
Pozlacování – plátkové zlato na vrstvě lněného oleje

Polychromie věku katedrál

- 12. století – iracionalita, popření prostorovosti sochy, výrazně malířské prostředky – zdůraznění linií

„Zlatá madona“ z Dyste (Švédsko),
2. pol. 12. století, stav po
restaurování/ rekonstrukce polychromie

Polychromie 13. století

- 1200-1300 – výrazné barvy, časté zlacení v kombinaci se zlatolakem, inkarnáty živěji podané, připodobňování jinému materiálu
- Rekonstrukce polychromie portálových soch katedrály v Lausanne

Děkuji za pozornost.